

A ceglédi tiszttartó naplója

A latinul, németül és horvátul is jól beszélő délszláv eredetű *Ferenchich József* volt a ceglédi közalapítványi uradalom tiszttartója a szabadságharc alatt. Szolgálati lakása ma is áll a Pesti út 6. szám alatt. Gazdagon berendezett hatszobás lakása és külön bejárátú irodája volt. Kényelmes helyiségiben a béke éveiben a megyei urak és a közalapítványi kerület pesti tisztviselői vendégszéktek, a magyar polgári forradalom második esztendejében pedig a hadrakelt seregek tisztjei váltották egymást finom damasztuzatú biedermier ágyaiban. Hatalmas konyhájában egyszer *Jelasics* horvát bán szakácsa sütötte ropogósra a vágott állatok spékelt, fűszerszómozott húsát, másszor *Kossuth Lajosné* főzte az ura feketéjét. Magyar és lengyel, osztrák és horvát szó harsant, patlogott, zengett a lágy, ódon latinnal váltakozva asszerint, hogy a hadiszerecnse kinek juttatta a várost. *Ferenchich* nram akkora idegenforgalmat bonyolított le hivatalan vendégeivel, amilyent azóta sem teljesített egyetlen ceglédi ember sem.

Ebben a házban ma több család lakik, de a lakók és az arra járók csak azt tudják, amit a falon lévő emléktábla mond: *Kossuth Lajos* működött benne a kormánynyal s az épület két lengyel szabadsághósnak is szállást adott. Ezeket *Kossuth* kormányzó és *Degré Alajos* huszárszázados emlékirataiból tudjuk. A szerény tábla azonban, most látjuk, hiányos. A közelmúltban megtaláltam a levéltárban a tiszttartó 1849 decemberéig vezetett naplóját és kimutatását a hozzá beszállásolt honvéd- és császári tisztek neveiről, az altisztekről, cselédekről és közemberekről, valamint az istállóba bekötött lovak számaról, a szekerekről, valamint az általa kiszolgáltatott „főlöstökömök”, ebédek és vacsorák mennyiségéről, a főlzolgált borokról, a világitóolajról és gyertyákról, az állatokkal föletetett szénáról és zabról, az alomnak hintett szalmáról, végül számos öl tűzifáról, amit udvaráról vágtak a cselédek. A jóhiszemű és kárvalott tiszttartó följegyzései értékes adalékok többek között arról, hogy egy hadrakelt tiszt hány lóval, szekérral és cselédséggel vonult a harctérre.

Hosszabb-rövidebb ideig vendége volt *Perczel Mór* tábornok feleségéstől, *Perczel Miklós* őrnagy és hitvese, *Dembinski Henrik* altábornagy, *Vysocki József* tábornok, *Batta Samu* kormánybiztos, *Máriássy* huszárőrnagy, tisztek és altisztek, *Asbóth Lajos* ezredes táborából, kun és borsodi nemzetőrök, *Kossuth Lajos* kormányzó feleségével, valamint *Horváth Mihály* miniszter. Nála lakott az ellenséghez átállott magyar *Ottinger János* tábornok, aki eleinte még a magyar honvédeket eskette a forradalomra, később pedig mint osztrák lovashadosztály-parancsnok Cegléden kapott ki a honvédektől.

Íme néhány részlet *Ferenchich* naplójából:

„1849. január 6. *Perczel* generális és *Testvére*, mind a kettőnek felesége és a körülöttük lévő Tisztek bequartelyoztatván *Ebédet* és *vatsorát* ettek, 7. Január ugyan azok fölöstekemet. *Ebédet* és *vatsorát*. 8. Január *Ebédet* és *vatsorát*. 9. Január ugyan azok fölöstekemet, ezen fölöstököm után az egész tábor eltávozott, 20 Fő tiszt úr, 2 Al tiszt ur, 11 köz vitéz, 12 cseléd, 12 ló az istállóban.”

Március 5-én a *Damjanich* által Szolnokról kiűzött császáriak Ceglédig futottak. „Haza jött Szolnokrul 4 Fő tiszt *Ebédet* és *vatsorát*.” A tavaszi győzelmek idején Cegléd a honvédek kezén volt, *Asbóth Lajos* tartalék hadtestét Pest alá rendelték az ellenséget nyugtalanítani.

„7-én Aprilis. a nép felkelés kihirdettetett és 10-ik az elmenetelre rendletetett, de tsak 11-én mentek Ceglédre, nálam 10-én 3 kőrsi tiszt *vatsorált*, *hált* és *főlöstököm*, 11-én a ceglédickkel együtt elutazott, volt nekik 3 kotsijok, 9 lovak és 6 cselédek.”

„15-ik Aprilisban vissza botsájtattak a nemzetőrök, mivel úgy is feleslegesen vannak a Honvédek — vissza jöttek hármasan, rendben Czeglédi cigany muzsikával — ugyan akkor délbe jött Batta kormánybiztos Ebédre és vatsorára.”

„17 Aprilis. Saghinc panaszkodott, hogy két vejét talán meglőtték, ennek következtében Farkas Odón és többen elmentek a táborba megtudni, hogy mi történt, mert 16-án hallottak a Bezeliek az ágyúzást — ugyan 17-én azon napon elment föllövtököm után Batta Biztos secretariusával és azon Tisztel ki vatsól jött, a vatsi tiszt volt és oda való notarius a ki a harangokat oda adta és azért keleti futnia és katonára lenni.”

„18 Aprilis. a Lovas nemzet örök muzsikával haza jöttek, mert semmi hasznokat nem tudták venni, úgy hogy Asbot kéntelen volt haza botsájtani, mert úgy is kis hijja volt hogy a németek el nem fogták.”

A Debrecenben fölszerelt lengyel dzsidás czred három napig táborozott Cegléd. Fejükkön díszelgett az oldalt lehajló fehér löszőr-forgós. négyszögletes tetejű lengyel csákó, piros posztó borítással. Kék ulánkájuk volt fehér posztó melkkihajtással, oldalukon magyar huszárkard lógott és dzsidájuk hegye szikrázott a napfényben. A dzsidákon kis zászlócskák lóbotak, ezeket még Kossuthné szabta selyemből és Petőfiné, Vörösmartyné, Vachott Sándorné varrta.

„Ebédre jött az obester Leutinánt két adjutánsával és 4 cselédjével, 9 Lóval, egy szekérrel a Lengyel dzsidásoktól — az obesternek francia legion d'honneur rendje volt. az orra, füle mint össze martzangolva — neve olkownik Viszoszky lengyel ezredes (Nem azonos Vysocki tábornokkal, H. L.) 21-kén föllövtököm után elutazott a Táborba Asbothoz.”

„Május hónapban. Buda vár, mely a németek által biratott, ostromlatott és a palota felgyujtatott a németek elenben Pestre lőttek és Leopold városba több szép házakat meggyujtottak.”

„21 májusban. a vár bevételét rohanás által (mondgyák, hogy a cecopérci gyalogság fehér zászlót ki tüzött, a lajtorjákat segített felhuzni és a várban lévőkre lőtt, két tisztt Hentzi Kormányzot válon lőtte, úgy hogy abban meg is halt, a többi elfogatott.”

„2 Julius. jött Kossuth kormányzó nejével és egész svitjével, elfoglalta minden szobákat — az ebéden kívül első napba a feleségem főzött, második napban a szakáts.”

„Julius 3-ik Kossuth a cultus miniszterrel Pestre vissza ment reggeli 11 órakor, a svitje itt marad”

„Julius 5. Kossuth haza jött”

„Julius 6. 7. 8. 9. Kossuth még nálunk volt, ugyan 9-ik délután a holmiát Szegedre, két kómet küldött, ő pedig feleségével, Horváth miniszterrel és egy adjutánsával az én kótsimon és Lovon a vas uthoz ment Szolnokra és onnant a gőz hajón Szegedre menendő. A mit szakáts vett, kifizette a szakáts, a mit pedig a feleségem adott, úgy mint Cave, Bor, kenyér, ezért egy fillért sem fizetett, hanem két leányomnak Ruhara 15 forintokat egynek egynek ajándékozott. Alig ment el Kossuth, mindgyárt Dembinszkyt bequaraterozták, de mivel azon hirt hoztak, hogy Jászberénybe vagynak az oroszok, tüstent vatsora utan elment Szolnokra.”

A hadiszerecnse változásával császáriak özőnlötték el a várost. Ferenchichhez folyamatosan többeket is elszállásoltak. Nála lakott *Ottinger, Hartlieb, Lobkowitz, Wróna, Wyss, Deym, Jelasics* és *Valmoden* generális, hadtest- és hadosztályparancsnok.

A napló megemlékezik egy hazai forrásban nem ismert lakomáról, Jelasicsnak banná való kinevezése évfordulójáról.

„21-én Martius. jött ebédre Jelachich Bán egész svitjével, tudni illik itt hált 2 adjutáns, a Bán és a Bánnak Testvére, azon kívül komornikja, Lovász mestere, Lovászok és sereznok — ezeknek a kosztot feleségem adta 21-ig, mely napon a Bán szakátsot hozatott Pestről, mivel akkor volt az installationalis évi napja, hogy Banus lett és arra a tractara hozatott, mely tractan 34-en voltak — a Banus maga is gallaba, Bestekje tsupa arany, a kalany, kés, vella, kávék kalán és só tartó.”

A napló földolgozása és kiegészítése emlékiratokból és oklevelekből megtörtént. A Turini Százak köre egy monumentális emléktáblát tervez a ház falára, hogy aranybetűkkel örökítse meg a szabadságharc hőseinek itteni tartózkodását.

Hidvégi Lajos